

„Problemy wymiany handlowej Polski z zagranicą w latach 1990-1995”

Międzynarodowy podział pracy stwarza możliwości specjalizacji produkcji, a przez to bardziej racjonalne wykorzystanie miejscowych bogactw naturalnych, środków produkcji i sił wytwórczych ludności.

Ponadto umożliwia koncentrację nakładów inwestycyjnych na konkretne przedsięwzięcia, których rezultaty mogą zaspakajać krajowe potrzeby lub stanowić produkcję eksportową.

W zamian za środki uzyskane z eksportu za granicą uzyskuje się te dobra, których produkcja krajowa byłaby względnie mniej opłacalna lub ekonomicznie nieopłacalna. Import powinien pokrywać zapotrzebowanie na te dobra, które nie są wytwarzane w kraju, bądź też są produkowane w niewystarczających ilościach.

Podstawą specjalizacji międzynarodowej i korzyści z tego tytułu osiąganych stanowią różnice:

- a) klimatyczne i glebowe
- b) z tytułu posiadania zasobów naturalnych
- c) w obrębie kosztów wytwarzania

Przedstawione przypadki prowadzenia wymiany międzynarodowej nie wyczerpują wszystkich możliwości specjalizacyjnych.

Obecnie bezpośredni wpływ na dynamikę i kierunki rozwoju wymiany towarowej na przyspieszenie tempa rozwoju postępu technicznego oraz wdrażanie nowoczesnych technologii i produktów (szczególnie przez rozwój takich dziedzin jak automatyzacja i robotyzacja produkcji, mikroelektronika, telekomunikacja, inżynieria genetyczna i materiałowa). Spowodowało to, że specjalizacja produkcji w skali

międzynarodowej stała się przesłanką szybkiego rozwoju ekonomicznego i jednym z podstawowych warunków racjonalizacji działań gospodarczych.

Aktywne uczestnictwo w społecznym podziale pracy pozwala na międzynarodową optymalizację produkcji i podnoszenia efektywności rozwoju, a przy tym upowszechniania techniki produkcji i kwalifikacji. Służy obniżeniu łącznej kapitałochłonności przyrostu jednostki dochodu narodowego. Są to wymierne korzyści komparatywne.

Handel zagraniczny ma też wpływ na przebieg cyklu koniunkturalnego, łagodzi jego skutki dając możliwości intensywnemu rozwojowi gospodarki. Zasadnicze znaczenie w tym przypadku odgrywa wzrost eksportu, który może w określonych warunkach zainicjować ożywienie działalności gospodarczej. Wzrost eksportu oznacza wzrost popytu zagranicy na produkcję danego kraju i umożliwia zwiększanie produkcji, zatrudnienia oraz dochodów w sektorze eksportowym. Zwiększa to z kolei wydatki na produkcję krajową i może ożywić działalność w sektorach wytwarzających dobra na potrzeby rynku wewnętrznego. Skala ożywienia krajowej działalności gospodarczej i konkurencyjności produkcji przy wzroście eksportu zależy od jego udziału w dochodzie narodowym i dynamiki wzrostowej z tytułu eksportu.

Można przedstawić wyniki badań potwierdzających słuszność tezy, że eksport stanowi istotny czynnik określający tempo wzrostu dochodu narodowego. Istnieje też sprzężenie zwrotne między eksportem a rozwojem gospodarczym. Przy spełnieniu określonych warunków może on pełnić rolę lokomotywy postępu ciągnącej gospodarkę do fazy ożywienia. Eksport towarów i usług powinien przynosić dewizy niezbędne dla rozwoju gospodarczego.

Dominacja eksportu może okazać się efektywną wówczas, gdy jego struktura produkcji jest odpowiednio rozwinięta. Przeważający udział wyrobów wysokoprzetworzonych oraz świadczonych usług po stronie

eksportu, zaś surowców, półfabrykatów i wstępnie przetworzonych produktów rolnych po stronie importu świadczy o korzystnej strukturze i wysokim poziomie rozwoju gospodarczego danego kraju.

Udział Polski w światowym eksporcie i imporcie (w cenach bieżących) jest niewielki co ilustruje przedstawiona poniżej przedstawiona tabela 1

Tabela 1

Udział Polski w handlu światowym w latach 1990-1995 (w %)

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Import	0.28	0.38	0.42	0.48	0.49	0.50
Eksport	0.42	0.36	0.36	0.37	0.41	0.42
Ogółem	0.35	0.37	0.39	0.41	0.45	0.46

Źródło: U. Płowiec: *Polityka handlu zagranicznego w 1994r.* JKCHZ, W-wa 1995, s.25

Okazuje się, że wymiana handlowa Polski z zagranicą stoi obecnie na niższym poziomie niż to było w okresie przedwojennym, a nawet w połowie lat 80-tych, stąd korzyści dla Polski z tego tytułu są nieznaczne.

Wprawdzie z przedstawionych danych zauważa się pewną stabilizację stopnia zaangażowania Polski w międzynarodowym podziale pracy, to jednak od 1991 r. występuje niekorzystna relacja w wymianie importu nad eksportem. Przedłużająca się przewaga importu nad eksportem stanowi zagrożenie w realizacji polskiego zadłużenia zagranicznego w tzw. Klubie Paryskim i Klubie Londyńskim. Polska ma spłacić w okresie 1995 - 2010 r. 30 mld USD odsetek oraz 43,9 mld USD rat kapitałowych, co stanowi łącznie 73,9 mld USD. Odpowiada to 4,5 krotnym wpływom dewizowym osiągniętym w 1994 r.

Ogólny wpływ wymiany handlowej z zagranicą na rozwój gospodarczy Polski przedstawiają następujące wskaźniki.

Tabela 2

Podstawowe dane dotyczące znaczenia handlu zagranicznego w rozwoju gospodarczym Polski w okresie 1990 - 1994 (w %)

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994
Udział eksportu w PBK w %	16.5	19.2	15.7	13.7	15.0
Udział importu w PBK w %	14.9	20.2	19.3	20.9	21.0
Wartość eksportu na jednego mieszkańca w USD	376	390	314	368	420
Wartość importu na jednego mieszkańca w USD	250	406	416	490	505
Wartość obrotu ogółem na jednego mieszkańca w USD	626	796	730	858	925

Źródło: U. Płowiec: *Polityka handlu zagranicznego*, op.cit., s. 25

Chociaż nastąpiła znaczna poprawa w 1994r. ogólnej wartości obrotów przypadających na jednego mieszkańca Polski, to jednak wartość ta pozostaje marginalna w porównaniu z krajami wysokorozwiniętymi (wskaźnik ten w tych gospodarkach kształtuje się na poziomie 10-30 tys. USD).

Na podstawie danych, przedstawionych w tabeli 3 zauważa się niską aktywność proeksportową i rosnącą skłonność proimportową w

większości gałęzi gospodarki narodowej Polski. Do wyjątków należą takie dziedziny wytwórczości, jak :przemysł mineralny, przemysł lekki, przemysł drzewno-papierniczy, przemysł elektromaszynowy i przemysł metalurgiczny. Pojawia się sytuacja eksportowa w przemyśle spożywczym.

Tabela 3

Udział eksportu w wartości produkcji sprzedanej Polski w okresie 1990-1994 (w %).

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994
Paliwa i energia	15.0	11.0	8.9	9.3	21.6
Wyroby przemysłu:					
-elektromaszynowego	28.6	23.3	22.2	26.3	x
-metalurgicznego	27.0	39.5	42.1	42.1	x
-chemicznego	25.7	26.3	24.1	24.1	x
-mineralnego	0.7	16.2	13.7	13.7	x
-drzewno-papierniczego	19.7	25.1	24.4	24.4	x
-lekkiego	18.7	17.6	22.0	22.0	x
-spożywczego	12.7	9.8	4.4	4.4	10.0
Ogółem	23.6	21.3	18.2	18.2	21.6

Źródła: U. Płowiec: *Polityka handlu zagranicznego*, op.cit., s.25

W tym okresie można zauważyć niekorzystną strukturę wymiany handlowej Polski z zagranicą a mianowicie wyższe tempo wzrostu importu konsumpcyjnego i zaopatrzeniowego niż tempo importu inwestycyjnego, co w rezultacie nie wspomaga procesu restrukturyzacji i modernizacji gospodarki polskiej.

Ponadto znaczną część polskiego eksportu stanowi, tzw. obrót uszlachetniający. Dzięki relatywnie taniej sile roboczej wytwarza się w kraju na potrzeby odbiorców zagranicznych różne dobra z materiałów,

surowców i półfabrykatów, sprowadzonych wcześniej z zagranicy. Tego rodzaju eksport trudno uznać za istotną siłę napędową w długofalowym rozwoju gospodarki narodowej i modernizację jej struktury, chociażby ze względu na relatywnie szybko rosnące koszty utrzymania siły roboczej w kraju.

Wzrost polskiego importu zaopatrzeniowego i konsumpcyjnego w ogólnej strukturze sprzyja płynności wykorzystania istniejącego aparatu wytwórczego i likwidacji bezrobocia na terenach względnie zacofanych gospodarczo. W tendencji są to niekorzystne procesy. Czynnikiem, który można byłoby wykorzystać jako siłę napędową polskiej gospodarki jest tzw. obrót przygraniczny. Nie zostały jednak zapewnione odpowiednie warunki. Faktem natomiast jest, że w skutek występowania w Polsce nadwyżki towarów i relatywnie korzystnych cen, są one wywożone do innych krajów, głównie do Rosji, krajów nadbałtyckich i do Niemiec.

Ekspansja eksportu i jego efektywność powinna stanowić ważny czynnik rozwoju gospodarczego Polski aniżeli wzrost popytu wewnętrznego, m.in. ze względu na rosnące koszty obsługi zadłużenia zagranicznego. Pomoc w tym może integracja gospodarki polskiej z Unią Europejską i gospodarką światową. Będzie to proces stopniowej ewolucji i dopasowania struktury gospodarczej kraju do otoczenia zewnętrznego w ramach postępującej globalizacji gospodarki międzynarodowej. Nastąpi to w kierunku tzw. mobilnych i rozwiniętych dziedzin wytwórczości, jak: przemysł chemiczny, elektromechaniczny i środków transportu. Pozostałe gałęzie muszą stopniowo dopasować swe struktury do potrzeb i poziomu rozwoju gospodarki światowej. Tempo tych przemian dotyczących włączenia Polski w system gospodarki międzynarodowej będzie zależeć od:

a) postępu procesów transformacji,

- b) stopnia politycznej i ekonomicznej stabilizacji w kraju jako obszaru atrakcyjnego dla zagranicznego inwestora,
- c) utrzymania dotychczasowego wzrostu gospodarczego,
- d) tworzenia przesłanek oraz warunków do konkurencyjności gospodarki polskiej na rynku zagranicznym,
- e) determinacji kontynuowania zapoczątkowanych reform systemowych,
- f) osiągnięcie niskiego poziomu stopy procentowej i stopy inflacji,
- g) minimalizacji zadłużenia globalnego tj. długu zagranicznego i ograniczenie deficytu budżetowego (zadłużenia wewnętrznego),
- h) stabilizacji kursu walutowego.